

SASKARSME AR NEZINĀMO: INDIVIDUĀLO ATŠKIRĪBU IZPĒTE NEPAZĪSTAMAS RUNAS UZTVERĒ DAŽĀDĀS GRUPĀS

Kristīne Grosa, Markuss Kristiners

KOPSAVILKUMS

Neirofizioloģiskie un biheiviorālie pētījumi ir uzrādījuši būtisku pārklāšanos starp mūzikas un valodas apstrādi, īpaši dzirdes informācijas atšķiršanas un fonoloģiskās jutības kontekstā. Muzikālā izglītība, svešvalodu pieredze, sociālekonomiskais statuss (SES) un neuroattīstības traucējumi, piemēram, uzmanības deficīta un hiperaktivitātes sindroms (UDHS), katrs ir saistīti ar individuālām atšķirībām ar valodas apguvi saistītās prasmēs. Tomēr šie faktori reti tiek analizēti vienotā, daudzfaktoru ietvarā. Šajā pētījumā tika izmantots daudzfaktoru šķērsriezuma dizains, lai noskaidrotu, kā muzikālā izglītība, svešvalodu prasmes, SES un UDHS ir saistīti ar nepazīstamas runas uztveri dažādās vecuma grupās. Tika izvirzīti pieci pētnieciskie jautājumi par muzikālās izglītības, svešvalodu prasmju, UDHS, ar dziedāšanu saistīto mainīgo un sociālekonomiskā statusa ietekmi uz nepazīstamas verbālas informācijas uztveri bērniem, pusaudžiem un pieaugušajiem. Trīs vecuma grupu iekļaušana ļāva veikt šķērsriezuma salīdzinājumus, taču pētījums nebija longitudināls.

Pētījumā piedalījās kopumā 724 dalībnieki (bērni, pusaudži un pieaugušie). Visi dalībnieki bija vācu valodas dzimtas valodas lietotāji; neliela apakšgrupa norādīja uz bilingvālu pieredzi. Nevienam nebija iepriekšējas pieredzes ar nepazīstamajām mērķvalodām (tagalu, mandarīnu, persiešu, japāņu valodu). Dzirdes stāvoklis un UDHS izpausmes tika novērtētas, izmantojot pašnovērtējumu. Nepazīstamas runas uztvere tika mērīta ar adaptētu vārdu atpazīšanas uzdevumu, kas simulēja agrīnos svešvalodas apguves posmus. Eksperiments tika veikts tiešsaistē, ievērojot standartizētas instrukcijas. Dalībnieki tika iedalīti grupās pēc muzikālās izglītības (tostarp profesionālās muzikālās izglītības), svešvalodu prasmēm, UDHS izpausmēm un sociālekonomiskā statusa, kas tika operacionalizēts, izmantojot ISCED-97 klasifikāciju par vecāku un pašu dalībnieku izglītības līmeni. Statistiskajā analizē tika izmantotas divfaktoru dispersijas analīzes (ANOVA), neatkarīgo izlašu t-testi un *post-hoc* salīdzinājumi.

Muzikālā izglītība bija būtiski saistīta ar labāku nepazīstamas runas uztveri. Pieaugušie ar profesionālu muzikālo izglītību uzrādīja augstākos rezultātus, un pieaugušo grupā muzikālās izglītības ietekme bija spēcīgāka nekā svešvalodu prasmju ietekme. Plašas svešvalodu prasmes uzrādīja vājāku un mazāk konsekventu efektu salīdzinājumā ar muzikālo izglītību. Pusaudži un pieaugušie ar UDHS uzrādīja būtiski zemākus rezultātus nepazīstamas runas uztveres uzdevumos salīdzinājumā ar dalībniekiem bez UDHS. Vecāku SES būtiski prognozēja rezultātu atšķirības – augstāks SES bija saistīts ar labākiem rezultātiem, savukārt, pašu dalībnieku izglītības līmenis pieaugušo vecumā nebija statistiski nozīmīgs.

Kopumā rezultāti liecina, ka muzikālā izglītība un agrīnie sociālekonomiskie apstākļi ir saistīti ar individuālām atšķirībām nepazīstamas runas uztverē, un muzikālā izglītība izvirzījās kā īpaši spēcīgs faktors, it īpaši pieaugušo vecumā. Zemāki rezultāti dalībniekiem ar UDHS norāda, ka uzmanības regulācijas un dzirdes apstrādes īpatnības var ietekmēt svešvalodas uztveres agrīnos posmus. Ņemot vērā šķērsriezuma un biheiviorālā pētījuma dizainu, nav iespējams izdarīt secinājumus par attīstības virzieniem vai neirālajiem mehānismiem. Lai noskaidrotu cēloņsakarības un attīstības dinamiku, nepieciešami longitudināli un neurofizioloģiski pētījumi.